

Aleksandra Biernacik

Okres lat 1920-1939 obfituje w ważne wydarzenia zarówno dla parafii, jak i miasta, przy czym, jak w żadnym z omawianych okresów, splatają się one nierozdzielnie ze sobą, uwidaczniając wielki wkład Kościoła katolickiego w odbudowę kraju po latach niewoli.

Stąd nie sposób w tym okresie dziejów, osobno przedstawić życie miasta i parafii. Ponadto, w porównaniu z poprzednimi latami – ten okres obfituje w nowy materiał źródłowy – fotografie.

Po długotrwałej niewoli, w styczniu 1920 roku, armia gen. J. Hallera wyzwoliła nasze miasto. Na mocy traktatu wersalskiego, 20 stycznia 1920 roku, włączono całe Pomorze do Polski.

W tym czasie, aż do 1 kwietnia 1938 roku, Bydgoszcz i powiat, a zarazem i Fordon należały do województwa poznańskiego. Ludności, w tym Fordon, posiadał 2.142 mieszkańców.

21 maja 1921 roku w Fordonie gościł Naczelnik Józef Piłsudski.

Jeśli chodzi o parafię, pierwszym jej administratorem po wojnie był dotychczasowy wikariusz, **ks. Tychnowski** (do 1922 roku).

W 1922 roku administratorem parafii został **ks. Bolesław Piechowski**, urodzony 10.10.1885 r. w Osówce pod Starogardem. Ukończył Collegium Marianum w 1898 r., święcenia otrzymał 9 maja 1913 r. Administrował parafią do 1925 r. W czasie II wojny został aresztowany przez Niemców, osadzony w obozie w Sachsenhausen, 14 grudnia 1940 w Dachau i spalony w krematorium 12 sierpnia 1942 roku.

Następnym administratorem parafii został **ks. Pruszek** (do 1927 roku).

Za czasów administracji ks. B. Piechowskiego zapadła jedna z największych, historycznych decyzji dla parafii – budowa nowego kościoła.

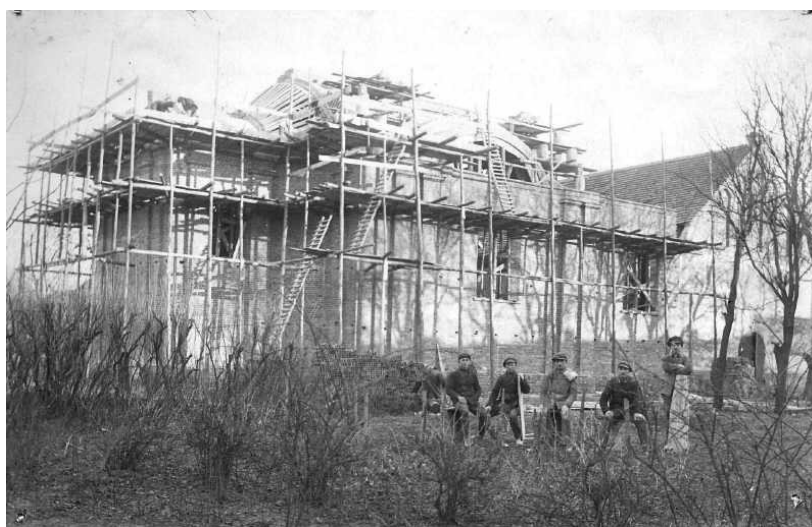
Wygląd starego kościoła

26 kwietnia 1923 roku, na naradzie parafii w imieniu Rządu i władzy kościelnej uczestniczyli: konserwator dr Pajzderski, ks. prof. Detloff i inż. Cybichowski z Poznania. Parafię reprezentowali: ks. administrator Bolesław Piechowski, członkowie Rady Parafialnej – Fr. Schreiber, Fr. Płotka i A. Affelski. Nadzór: inż. Cybichowski i budowniczy Julian Jarocki z Bydgoszczy.

15 lipca 1923 roku – z gmin należących do parafii przybyli: W. Zieliński, L. Drzycimski, K. Tobolski, M. Gotowski, K. Delicki, Szłapiński, Modrakowski, T. Woźniak, Borkowski, Wł. Kaszewski (te nazwiska powtarzały się w trakcie budowy kościoła).

Miasto reprezentował burmistrz – Wacław **Wawrzyniak**. Uchwalono Komitet Budowy Kościoła. Komisję stanowili: M. **Gotowski**, W. **Zieliński**, Wł. **Kaszewski**, J. **Łukowski**, Fr. **Schreiber**, **Czekajewski** oraz sołtysi wiosek należących do parafii.

Gdy zebrano poważniejszą sumę pieniędzy, rozpoczęto prace przygotowawcze, gromadząc materiały.

Rozpoczęcie budowy nowego kościoła - wiosna 1927 r.

Wiosną 1927 roku, za administratora ks. Prusaka, **rozpoczęto budowę** i jesienią 1929 roku wykończono budowę murów i dachu. Dachówkę na cały kościół ofiarowała firma A. Medzeg.

Od 1927 roku patronował sercem i własnymi funduszami nowy proboszcz fordoński – **ks. Leon Gawin-Gostomski**.

Rev. Domno Leoni Gawin Gostomski sacerdoti

in Fordon

cho
✓ in Praesentium tenore Rev. Dom. Leoni Gawin Gostomski sacerdoti paro-
in Fordon diocesis Culmensis

facultatem facio praevia Rvmi Ordinarii licentia pro Congregatione Tertii Ordinis secularis S. P. N. Francisci titulo Directoris fungendi, simulque communico illi omnes facultates ad hoc officium de jure spectantes, et etiam, ut possit pro se substituere alium sacerdotem in omnibus, quae pertinent ad hoc officium. Placeat tamen eidem, a P. Guardiano proximi Conventus opportuno tempore rogare, ut P. Visitatorem mittat, qui cum ipso ea, quae ad majorem Tertiariorum utilitatem conducere possunt, communicet et ad normam Regulae sedem Sodalitati adeat coetumque habeat.

Quod quidem ut ad majorem Dei gloriam et ad christianae plebis aedificationem et salutem cedat, enixe Deum exoro.

Datum ~~in Conventu nostro~~ Pelplini

die 20. Nov. 1931

Wacław Riesz
Minister Provincialis
Dir. doec.

Ks. biskup sufragan chełmiński Konstantyn Dominik dokonał konsekracji kościoła 15 października 1933 roku.

Kościół parafialny – rok 1933

Ks. proboszcz L. Gawin-Gostomski, z własnych funduszy wystawił główny ołtarz i dwa ołtarze boczne; miasto – czterotarczowy zegar na wieży; urzędniczki więzienia – balustradę komunijną; robotnicy “Papierni” wraz z dyrektorem K. Szymańskim – wielki żyrandol; St. Niewitecki – wielki konfesjonał i ambonę; panie Schreibrowska i Prochówna – tabernakulum i kaplicę na nowym cmentarzu; Józefa Prochowska z Ameryki (była parafianka) – Drogę Krzyżową. Na dzwon złożyli się: ks. Proboszcz, Fr. Płotka, Schreiber, Kaszewski i Graduszewski. Burmistrz miasta uporządkował plac wokół kościoła i rynek. Na okna złożyli ofiary: ks. Proboszcz – 500 zł, Płotka – 700 zł, Schreiber, Graduszewski, Górski i Kaszewski po 100 zł. (rok 1930/31).

Zasługą sióstr zakonnych i pań Prochówny i Niewiteckiej były nowe chodniki na introdukcję – 4 grudnia 1938 roku. Księgi i korespondencję budowy prowadził emerytowany rektor miejscowej szkoły powszechnej – p. Bross. W 1938 roku Stowarzyszenie Dzieciątka Jezus ufundowało figurkę Dzieciątka Jezus, dłuta rzeźbiarza bydgoskiego p. Kłobuckiego.

Z ważniejszych wydarzeń dla miasta i parafii, to obchody 500-lecia nadania praw miejskich. Z tej okazji ukazało się specjalne wydanie “Dziennika Bydgoskiego”. Pobieżna nawet analiza notatek tego numeru wykazuje ogromny wkład Kościoła katolickiego w rozwój ziem polskich, szczególnie po zaborach, nawet w tak małym mieście jakim był Fordon. Nie sposób, jak to już zostało zaznaczone, oddzielić życia miasta od dziejów parafii i Kościoła, z którymi stanowiło jedność.

3 lipca 1924 r.

Dzieło budowy kościoła kontynuował jeden z wybitniejszych proboszczów parafii fordońskiej od 19 września 1927 roku ks. Leon Gawin-Gostomski, którego prochy spoczywają na nowym cmentarzu parafialnym obok kaplicy, po prawej stronie, na gruncie nabytym za jego działalności w 1929 roku.

Kilka słów o ks. L. Gawin-Gostomskim:

był Radcą i Dziekanem, urodził się 17 grudnia 1881 r. jako syn burmistrza. W 1901 r. ukończył gimnazjum w Chełmnie. Święcenia otrzymał 21 marca 1909 r. Był wikarym w Brodnicy, Gniewie, Czersku, Piasecznie. Od 1917 r. proboszczem w Rajkowie. 19 września 1927 roku został proboszczem w Fordonie, zatwierdzony uroczyście 1 października 1929 r. Od 1 stycznia 1935 r. dziekanem dekanatu fordońskiego. Zmarł 29 grudnia 1937 r.

“Dziennik Bydgoski” podaje po śmierci ks. L. Gawin-Gostomskiego, w kronice żałobnej: “... ś.p. X. Dziekan Gostomski – skromny, nigdy nie wysuwający się na czoło, dlatego też może nie zrozumiały przez wielu. Był wzorem kapłana katolickiego”. Inna notatka: “... ś.p. X. Radca Gostomski cały swój majątek zapisał na kościół”.

Te dwa fragmenty z gazety świeckiej najlepiej charakteryzują ks. Gostomskiego, który w dziejach parafii zapisał się trwale, nie w słowach ale poprzez swoją pracę, czyny dla niej, które do dziś mówią o nim, o sile jego ducha, o jego kapłaństwie, kierownika duchowego i opiekuna parafii. Zgromadzone i przedstawione na kartach tej kroniki fotografie niech chociaż w części potwierdzą jego pracę, udział w niemalże każdym ważniejszym wydarzeniu miasta, tętniącego życiem.

11 listopada 1927 r. – wśród policjantów ks. L. Gawin-Gostomski

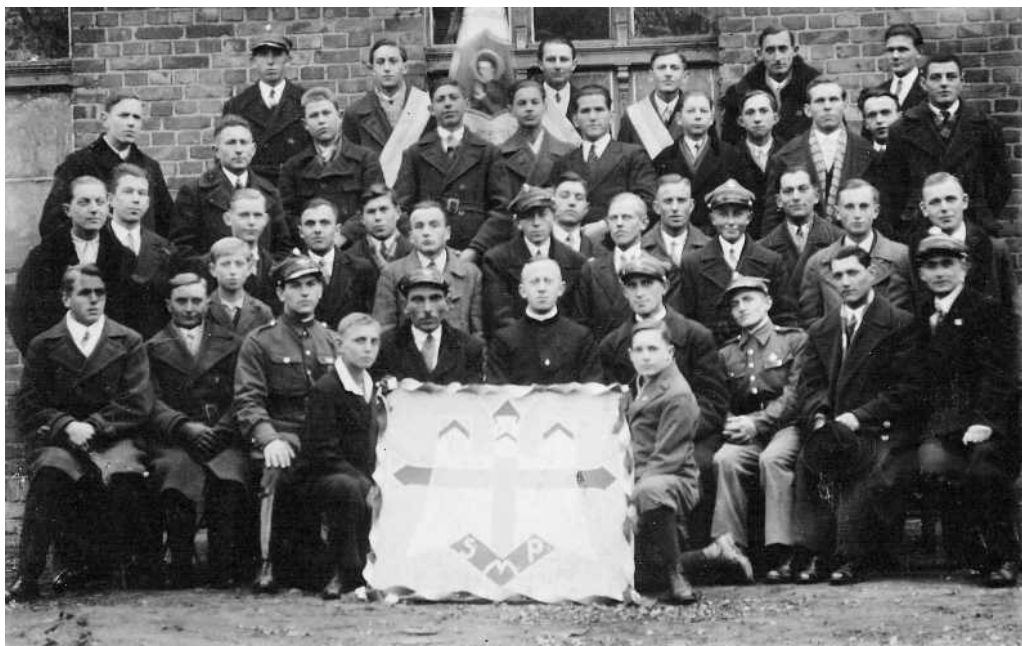
18 listopada 1928 r. – święto Młodzieży Polskiej z ks. Gostomskim

15 grudnia 1929 – Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej z ks. Grzenkowiczem

1930/31 r. poświęcenie stacji sanitarnej z ks. Gostomskim

13 listopada 1932 r. święto młodzieży SMP z ks. Żurkiem

Za ks. Gostomskiego, 7 października 1929 roku, zmarł nagle długoletni organista Jan Sobieski, który przez 50 lat był też dyrygentem chóru parafialnego, absolwent akademii lizbońskiej. Pochowany został na starym cmentarzu. Od tego roku organistą był Jan Falkowski.

*Rok 1933 – poświęcenie sztandaru chóru parafialnego św. Cecylii
ks. Paweł Redmer, organista Jan Falkowski (z prawej str. księdza)*

*Chór parafialny św. Cecylii
ks. J. Lehman (z prawej)
ks. Danielewicz (z lewej)
Organista Jan Falkowski (w środku)*

Istniał też III Zakon św. Franciszka, jak mówią dokumenty, zatwierdzające osoby wstępujące do tego zgromadzenia.

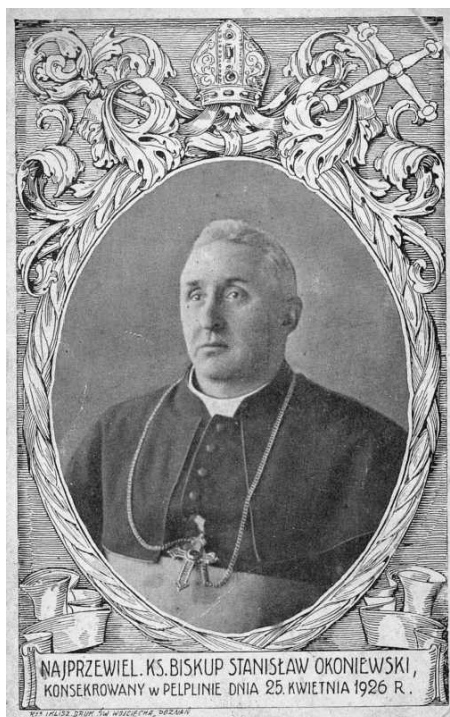
Wspomniana Anna Schreibrowska prowadziła też zakład karny dla kobiet. W tych latach 1927-1935, ilość kobiet kształtowała się od 80 do 110. 24 marca 1924 roku została ona udekorowana Krzyżem Zasługi II klasy przez wiceministra.

11 sierpnia 1934 r. odbył się pogrzeb **ks. Franciszka Litewskiego**, który był kapelanem wspomnianego zakładu dla kobiet.

11 sierpnia 1934 r. – pogrzeb ks. Fr. Litewskiego

W wielu uroczystościach parafialnych uczestniczył ks. biskup Stanisław Okoniewski. Kilka słów z jego biografii: urodził się w 1870 roku, wyświęcony w 1895 r. Pracował jako profesor religii i penitencjarz katedralny w Poznaniu, skąd jako proboszcz przeniósł się do Bnina. Stamtąd w 1916 r. do kościoła pod Inowrocław. 27 listopada 1925 r. mianowany został biskupem koadiutorem, a 5 października 1926 r. – Ordynariuszem Diecezji Chełmińskiej. Uroczysty ingres nastąpił 1 maja 1927 r. Diecezja chełmińska należała do prowincji kościelnej gnieźnieńsko-poznańskiej.

Ks. bp Stanisław Okoniewski

Z kapłanów pomocniczych – wikarych w tym okresie:

- 1925-1926 – administrator parafii ks. **Pruszek**, wikary (do 1930 r.) ks. **Główczewski**,
- 1927-1929 – ks. **Grzenkowicz**,
- 1930 – ks. **Kinka**,
- 1931-1934 – ks. **Małachowski**, ks. **P. Redmer**,
- 1931 – ks. **Żurek**,
- 1932-1933 – ks. **Ponka**,
- 1934 – ks. **Lehman** (do 1937) i ks. **Przybisz**,
- 1937 – ks. **Danielewicz**, ks. **Ebertowski** (do 1938), ks. **Rankowski** (do 1939), ks. **Klewicz**.

*21 marca 1934 r. – 25-lecie ks. L. Gawin-Gostomskiego
i ks. Reginalda Hackerta (Byszewo, po lewej stronie ks. Gostomskiego)*

Ks. Danielewicz

Ks. Lehman

Ks. Paweł P. Redmer

29 grudnia 1937 roku został pochowany ks. Leon Gawin-Gostomski – Proboszcz, Radca i Dziekan.

Pogrzeb ks. Leona Gawin-Gostomskiego

Miasto liczyło w tych latach:

1931-1933 – 3.733 mieszkańców,
1939 – 4.773 mieszkańców.

Na mocy ustawy z dnia 12 kwietnia 1937 r. o zmianie granic woj. poznańskiego, pomorskiego, warszawskiego i łódzkiego – do woj. pomorskiego, z dniem 1 kwietnia 1938 roku, został włączony z woj. poznańskiego, m.in. powiat bydgoski i Bydgoszcz. Miasteczko nasze razem z powiatem znalazło się w województwie pomorskim. Była to ostatnia, przed wojną, zmiana administracyjna w historii miasta.

Po śmierci ks. Gostomskiego, proboszczem parafii został **ks. infułat Józef Szydzik**. Uroczysta introdukcja odbyła się **4 grudnia 1938 r.**, o czym szczegółowo pisał "Dziennik Bydgoski". Poniżej oryginalna notatka z tegoż dziennika.

Ks. infułat Józef Szydzik

**Wejdz w ten Dom Boży, kapłanie...
Uroczysta introdukcja księdza infułata Szydzika**

(ek) Fordon przeżył w ub. niedzielę (4.12.1938) uroczystość niezwykle piękną i wzruszającą. Osieroconą przed kilku miesiącami przez śmierć ks. prob. Gawin-Gostomskiego parafię objął ks. infułat Szydzik.

Miasto przygotowało się godnie do tego wielkiego dnia. Przyozdobiło się flagami o barwach narodowych i papieskich, zbudowanie bramy triumfalne, gdyż uroczystość uświetnić mieli swą obecnością ks. biskup Dominik i przedstawiciel rządu.

Uroczystości inauguracyjne rozpoczęły się o godz. 10. Droga usłaną, kwiatami ruszyła procesja z plebanii do udekorowanego girlandami kościoła parafialnego pod wezw. św. Barbary. Tysięczne tłumy wiernych, dziesiątki sztandarów miejscowych organizacji społecznych i kościelnych, dziesiątki poruczyków Krucjaty Eucharystycznej, kilkunastu księży, ks. biskup sufragan Dominik, przedstawiciel rządu p. starosta pow. Suski, miejscowe władze miejskie, podniosły radosny nastrój mimo nie pogodnego dnia - oto w kilku słowach obraz tego pochodu.

Przed główną bramą kościelną procesja zatrzymała się. Kapłani z księciem Kościoła na czele odprawili liturgiczne modły, po czym ks. biskup wręczył nowemu proboszczowi fordońskiemu klucze, którymi ks. Infulat Szydzik otworzył bramę kościelną. Procesja wkroczyła do świątyni przy biciu wszystkich dzwonów i z pleśnią "Kto się w opiekę" na ustach.

Od ołtarza przemówił ks. biskup Dominik. Wśród ciszy padły z ust dostojnika kościelnego słowa serdecznych życzeń dla nowego proboszcza fordońskiego. Aby długie lata mógł sprawować rządy dusz fordońskich, aby zaprowadził je do nieba, aby cieszył się szacunkiem i miłością. Słowa proste, lecz brzemiennie szczerym uczuciem. Następnie dekret nominacyjny odczytał ks. dziekan Kamerski. Z kolei przemówił nominat. Pokochany już przez parafian nowy proboszcz podziękował ks. biskupowi za życzenia. Powiedzie ich drogą nakazaną przez Kościół Święty, odda im wszystkie siły i serce, zaskarbi sobie ich szacunek, nie tylko dla siebie, jako człowieka, ale przede wszystkim jako dla sługi Chrystusa.

Rozpoczęła się uroczysta msza św., którą celebrował ks. infulat Szydzik w asyście ks. prałata Lewandowskiego i miejscowych ks.ks. wikariuszy. Na tronie biskupim po lewej stronie zasiadł ks. biskup Dominik, po prawej w fotelu p. wojewody - przedstawiciel rządu p. starosta Suski. Uczestniczyli we mszy św. również ks.ks. prał. Gulgowski, kan. Pelowski, kan. Jaruszewski, dziekan Hamerski, liczni księża z okolicy, miejscowe władze z p. burmistrzem Wawrzyniakiem, organizatorem uroczystości i tłumy wiernych, zapełniających obszerną i piękną świątynię do ostatniego miejsca.

Podniosłe kazanie o patronce parafii św. Barbarze i o godności ludzkiej wygłosił złotousty kaznodzieja ks. dziekan Hamerski. Zasłużony kapłan polecił również modlitwom parafian ich nowego proboszcza.

Po mszy św. celebrians odmówił modlitwy za Rzeczpospolitą, Jej Prezydenta i złożonego chorobą ks. biskupa chełmińskiego, po czym wierni odśpiewali pieśń do Matki Boskiej.

W południe w pięknie przystrojonej zieleni, chorągwiami i portretami Ojca św., p. prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej prof. Mościckiego, marszałka Piłsudskiego i marszałka Śmigłego-Rydza sali Strzelnicy odbyła się Uroczysta akademii, którą rozpoczęto pleśniami, witającymi ks. biskupa i p. starostę. Wzruszającym momentem były wierszyki, wygłoszone przez 2 dziewczynki i 1 chłopczyka z ochronki. Dzieci po deklamacji wręczyły wiązanek kwiatów ks. biskupowi, ks. infulatowi i p. staroście. Dłuższe przemówienie wygłosił p. burmistrz Wawrzyniak. Mówca stwierdził, że obywatelstwo miasta Fordona z radością przyjmuje tak zacnego kapłana, którego pokochać już nie potrzebują, bo to nastąpiło już dawno. Społeczeństwo tutejsze jest zgodne i żyje w harmonii. Dowodem tego jest choćby fakt, że wyborów do rady miejskiej w Fordonie nie będzie, gdyż zgłoszono listę kompromisową.

Następnie wystąpił znów chór kościelny, wykonując pieśń "Rzeczpospolita", po czym przedstawiciele organizacji kolejno składali ks. infulatowi życzenia i przyrzekali mu pomoc i wierność.

Na zakończenie w serdecznych słowach przemówił ks. infułat Szydzik, dziękując zebranych swym parafianom za słowa życzeń i przyrzeczoną pomoc, a obiecując ze swej strony służenie im wszystkimi siłami.

Parafianie wiedzą że tak będzie. Zdołali poznać w swym nowym proboszczu człowieka o niezwykłych zaletach ducha i wielkiego kapłana.

Pieśnią “Boże cos Polskę” zakończono tę niezwykle podniosłą manifestacją katolicką.

“Dziennik Bydgoski”, 7.12.1938 r.

Ks. inf. Szydzik był przez długie lata proboszczem kościoła pokatedralnego w Chełmży. Wydał „Kalendarz kościelny”, który zawiera na 156 stronach formatu A4 m.in. historię Chełmży, wykaz proboszczów, historię katedry, legendy o mieście. Ponadto chronologiczny spis biskupów chełmińskich od początku do 1926 roku, historię kościoła św. Mikołaja w Chełmży, kościoła oo. franciszkanów, klasztoru ss. elżbietanek, historię bractw i stowarzyszeń, opis parafii dekanatu chełmińskiego. Wszystko udokumentowane licznymi fotografiami. Jest też opis dziejów Pelplina i katedry.

Ks. J. Szydzik został zamordowany przez Niemców w 1939 roku, razem z wikarymi: ks. A. Dykierem i ks. H. Raszewskim przed kościołem parafialnym.

Procesja Bożego Ciała

Ks. J. Szydzik wśród swoich parafian – Srebrne gody

Święcone – Wielkanoc 1938 r.

Ks. J. Szydzik wśród Stowarzyszenia Pań Miłosierdzia św. Wincentego a'Paulo.

Na tym kończą się dzieje okresu międzywojennego. Następne lata, to lata wojny i okupacji, z których niewiele pozostało źródeł i pamiątek.

Kronika parafialna – lata 1920-1939.